

The Rhythm Painter

DE ZOMER VAN Drupsteen

Hij is geen man van grote woorden, maar vooruit: we mogen het zijn magnum opus noemen. In *The Rhythm Painter*, vanaf zaterdag te ervaren in Rijksmuseum Twenthe, balt het audiovisuele oeuvre van ontwerper Jaap Drupsteen zich samen. De installatie vormt het middelpunt van *De zomer van Drupsteen*, waarin zijn werk van poppodium Atak tot museum TwentseWelle een podium krijgt. „Enschede was mijn voorland.”

-2-3

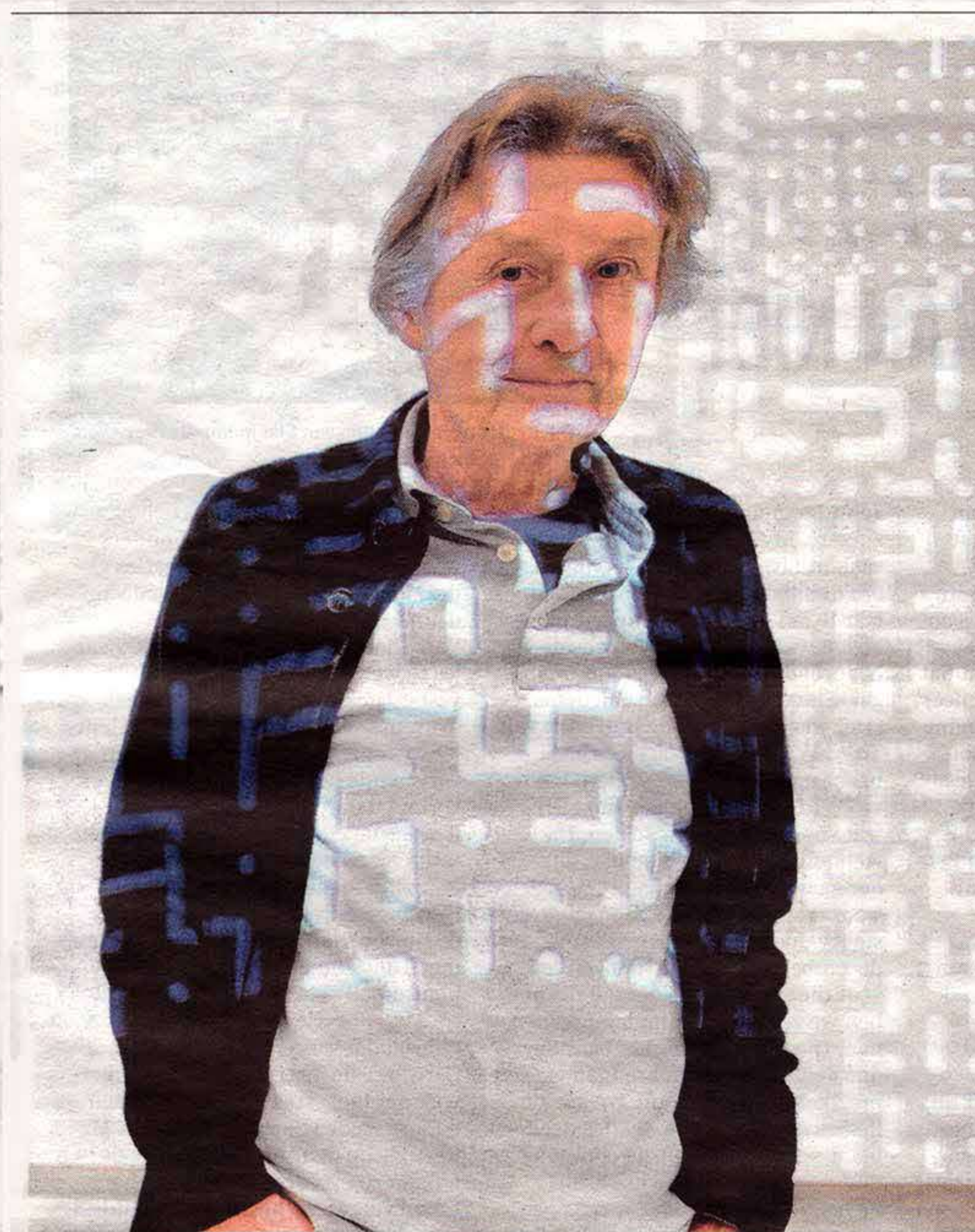

The Rhythm Painter

MEEDOGENLOOS strak

Kunstenaar of musicus? Jaap Drupsteen kon niet kiezen. Uiteindelijk maakte hij daar juist werk van. Voorlopig hoogtepunt in zijn zoektocht naar het laten samenvloeien van beeld en muziek is de spectaculaire installatie *The Rhythm Painter* in Rijksmuseum Twenthe.

DOOR INGRID BOSMAN

De zomer van Drupsteen

- ★ Vrijdag 8 april, poppodium Atak, vanaf 23.00 uur: openingsfeest *The Rhythm Painter*. Basic Grooves met Jaap Drupsteen.
- ★ Van 1 mei tot en met 2 oktober in Natura Docet Wonderryck Twente Denekamp: *De guldens van Jaap Drupsteen* in vogelvlucht.
- ★ Van 1 mei tot en met 2 oktober in museum TwentseWelle: Weefgout als audiovisuele ritmebox.
- ★ Donderdag 26 mei, 19.30 uur, Theater Concordia: College Tour met Jaap Drupsteen
- ★ Donderdag 4 juli, poppodium Atak/Willen, Wilminklein, 17.30 uur (deuren open vanaf 14.00 uur) Atak Summerlounge: opening MultiSolo
- ★ Van 14 juli tot en met 4 september, TETEM Kunstruimte: Multi Solo *The Rhythm Painter* (groepstentoonstelling met Drupsteen als gastcurator)
- ★ Donderdag 8 september, Oude Markt (GOGBOT-festival): *The Rhythm Painter* live!
- ★ Van 9 april tot en met 29 mei toont Museum Hilversum de overzichtstentoonstelling Jaap Drupsteen, Designer Explorer.

Kunstenaar Jaap Drupsteen (rechts) en technisch ontwerper Hidde de Jong.
→ FOTO ANNA ROMBA

Nooit eerder had hij die ervaring gehad. Alsof oog en oor ter plekke tot één nieuw orgaan werden getransformeerd. „Zó opwindend, en tegelijk zó ontspannend. Het was totaal ontwapenend.” Jaap Drupsteen (73) weet ook nog waar het was. „Hier in Enschede”, zegt hij. Met ironische glimlach: „Dat zal je wel bevallen.” Bioscoop Alhambra, begin jaren 60. Een filmmiddag voor studenten die aan de AKI worden opgeleid tot grafisch ontwerper. Ze krijgen onder meer werk te zien van de Brits-Canadese filmmaker Norman Mc Laren. „Een man die ook goed kon tekenen. En muziek maken”, vertelt Jaap Drupsteen. Bij gebrek aan budget was Mc Laren gaan experimenteren met zwartfilm. Hij kraste in de emulsie die het materiaal bedekt. Patronen, lijnen, signaaltes. „Hij pikte de accenten op uit de muziek en kraste die in de film. Elke toon, elke versnelling, het ritme vooral: je zag het allemaal op beeld. Heel groot, abstract, met een enorme snelheid. En spatsynchroon! Ik raakte achter mijn adem. Het was totaal ontwapenend.” Drupsteen zat in de bioscoop met zijn grote vriend Hans Bernard, die een paar jaar later al zou overlijden. „Hij vond het ook heel interessant. We deelden veel voorkeuren en ideeën. Ik speelde bas, hij gitaar.” Een andere bevriende medestudent, Ebe van der Meer, was trompettist. „Het komt best veel voor, grafisch ontwer-

pers die een instrument bespelen. Muziek gaat ook over ritme, vorm en kleur. Maar ik ken niet veel ontwerpers die daar de uiterste consequentie uit trekken.” Drupsteen deed het wel. Vijftig jaar na die enerverende middag in Alhambra staat Enschede aan de vooravond van wat ‘De zomer van Drupsteen’ wordt genoemd. Met de audiovisuele installatie *The Rhythm Painter* als middelpunt. Had iemand hem dat destijds voorspeld, „dan had ik dat wat overdreven gevonden”, reageert hij droog. Nu geeft hij schoorvoetend toe dat hij er best verguld mee is. „Kennelijk is het toch bijzonder genoeg om er enige reuring mee te veroorzaken.” Dat klinkt als valse bescheidenheid, uit de mond van een ontwerper met (inter)nationale faam. „Het is leuk om af en toe een beetje beroemd te zijn, maar ik ben ook altijd blij als het weer is afgelopen, want dan kan ik weer aan het werk. Ik ben een Overijsselaar hè. Dan krijg je dat.” Dat hij in Hasselt is geboren en aan de AKI is opgeleid was voor directeur Arnold Odding van het Rijksmuseum Twenthe mede aanleiding om hem een presentatie in Enschede aan te bieden. „Dat vind ik wel mooi, ja. Dit was toch mijn voorland.” Het bleek een veeg teken dat hij er zo lang op twee gedachten hinkte. „Ik ging overdag naar de AKI en studeerde in de avonden contrabas aan wat toen nog het muziekyceum heette. Stie-

kem hoopte ik vaak dat ik bassist zou worden, maar ik aarzelde om te kiezen. Ik had mezelf wijsgemaakt dat allebei niet kon. Achteraf bleek dat dé keuze.” De zoektocht naar het ultieme samenvallen van beeld en muziek loopt als een rode draad door het werk van Drupsteen, die bij het grote publiek vooral bekend is als de ontwerper van de laatste serie guldenbiljetten en het Nederlandse paspoort. De Franse wetenschapper Michel Chion heeft het concept gedefinieerd als synchresis. „Hij beweert dat je oog altijd zoekt naar het geluid dat hoort bij de beweging. Het is wat er gebeurt wanneer je in een lawaaiige kamer vol mensen bent. Pas als je naar degenen kijkt die aan het praten zijn ga je ze ineens verstaan.” Het is de meest simpele verklaring van het proces dat Drupsteen nu al decennia onderzoekt en waarin hij steeds op nieuwe dimensies stuit.

Vrolijker

Toen hij na zijn afstuderen bij de televisie ging werken ontdekte hij heel snel hoe beeld en muziek op elkaar inwerken. En vooral: welke invloed dat heeft op de waarneming. „We kennen allemaal het effect van muziek in de film, die je bijvoorbeeld vertelt dat het spannend wordt. Andersom werkt het ook: de films van Walt Disney zijn heel sterk op muziek geënt. Zoals *Fantasia*, met *Le Sacre du Printemps* van Stravinsky. Al zijn het maar tekenfilmfiguren, ze dóen iets met die muziek,

waardoor je anders luistert. Ze maken de muziek vrolijker dan -ie is. Dat heeft voor mij iets heel bevrijdends.” Die ontdekking, zegt Drupsteen, is hij ‘uittrentreuren’ blijven doen. Bij de VPRO, die programma’s aan- en afkondigde met zijn beroemd geworden leaders en animaties. „Daar verduidelijkte de muziek zoveel aan de beelden.” Met de experimentele tv-productie *Hyster Pulsatu* uit 1984, waar *ritmeleups* in zaten die bewegingen veroorzaakten in het beeld. Grinnikend: „Daarvoor moesten we een illegale schakeling aanbrengen in de NOS-studio.” Het bleef niet onopgemerkt: „Juist op die verboden loops kreeg ik heel veel reacties, vooral van jongens, tot uit het buitenland toe. Ze vonden het zó te gek.”

Hard en ruig

Het was de tijd waarin dance aan zijn opmars begon. De elektronische dansmuziek stond Drupsteen nader dan de meeste van zijn leeftijdgenoten. „Ik ben altijd een man van de ritmesectie geweest.” Geen wonder dat zijn zoon hem ook met een meekreeg, toen die rond de eeuwwisseling ging optreden als VJ. Al bleek de muziek waar junior beelden bij liet zien toch nog goed voor een cultuurschok. „Ik schrok me de kolere, het was van die nietsontziende Italiaanse house, zo godallemachtig hard en ruig. Maar ik was er betrekkelijk snel overheen.” Ook doordat hij opnieuw ervoer hoe de opwindende bijna tastbaar werd in de mix van beeld

„Het heeft iets bevrijdends wat beeld en muziek met elkaar doen.”

en geluid. „Zo’n enorme power. Dan weet je: dit is geen onzin.” Des te meer knaagden de tekortkomingen. Het lukte niet de bewegingen in de beelden volledig te laten samenvallen met de ritmes in de muziek. „Het klopte hooguit ongeveer. Maar de echte basispuls konden we nooit vangen. Het werd nooit die meedogenloze strakheid van de echte beat. En dat equivalent wilde ik bereiken.” Grootste struikelblok was het verschil in tijdmeting tussen audio- en videoteknik. Uiteindelijk slaagde Drupsteen erin dat te overwinnen. „Maar live kon het nog steeds niet.” Toen hij in een lezing vertelde dat de volgende stap zou moeten zijn werd hij benaderd door technisch ontwerper Mattijs Kneppers. „Hij zei: ik kan het live. En dat bleek zo te zijn.” Van zijn laatste doorbraken maakt Drupsteen het publiek nu deelgenoot in Enschede. *The Rhythm Painter* (naar de bijnaam die muzikante Fay Lovsky ooit voor Drupsteen bedacht) is een zaalvullende

installatie met twaalf enorme projecties, waarin abstracte beelden meepulseren met de muziek. Spatsynchroon als destijds in bioscoop Alhambra, maar dan in vervolmaakte vorm. Een overrompelende ervaring, met dank ook aan de jonge technisch ontwerpers Mattijs Kneppers en Hidde de Jong. „Het is wel een soort apotheose”, beaamt Drupsteen voorzichtig. De omvang is nog nooit vertoond, dat hij ervoor gevraagd is maakt het ook bijzonder, maar wat hij zelf het meest interessant vindt is dat het is gelukt zeven muziekstromen door elkaar te laten klinken met daaronder één en dezelfde puls. „Aanvankelijk was de muziek te complex. Ik heb er een heleboel motieven uitgeflikerd. Het is uitgebeend geworden, en daardoor veel opwindender.” Er wacht Twente ook een live-experientie. Op 8 september, tijdens het GOGBOT-festival, laat Drupsteen in een grote show op de Oude Markt zien hoe hij video en beats simultaan manipuleert. „Met de hand ook. Jeervaart echt hoe beeld en geluid worden beïnvloed als ik aan de knoppen draai.” Zegt de man die een uur eerder nog het stilste hoekje in het museumrestaurant opzocht. Zijn glimlach verraadt de voorpret. „Ik ga er van de zomer mooi aan werken.”

★ Jaap Drupsteen, *The Rhythm Painter*. Van 9 april tot en met 2 oktober, Rijksmuseum Twenthe Enschede.